

УДК 338.432

Андрій Каменський

Andriy Kamenskiy

НАПРЯМИ ДЕРЖАВНОЇ ІННОВАЦІЙНОЇ ПРОГРАМИ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АПК

DIRECTIONS OF THE STATE INNOVATION SUSTAINABLE DEVELOPMENT PROGRAMME OF AIC

В статті проаналізовано текущее состояние агропромышленного комплекса Украины и предложены направления разработки государственной инновационной программы устойчивого развития украинского агропромышленного комплекса.

Ключевые слова: АПК, инновации, инновационная деятельность, государственное управление, устойчивое развитие.

In the article the current state of the agro-industrial complex of Ukraine is analysed and the main directions of the development of the state innovation sustainable development program of Ukrainian agro-industrial complex are offered.

Keywords: AIC, innovations, innovation activity, state administration, sustainable development.

Актуальність. З моменту набуття незалежності, соціально-економічні реформи, що відбувалися в національному господарстві України призвели до зменшення виробництва сільськогосподарської продукції на 40 % у порівнянні з 1990. Реформи, що проводилися в аграрному секторі були спрямовані на знищення великих колективних сільськогосподарських угідь, однак ефективного фермерства в Україні так і не виникло. За період реформ у аграрному секторі, українське село втратило 2/3 тракторів, зернозбиральних комбайнів і вантажних автомобілів. Виробництво сільськогосподарської продукції сконцентрувалось у домашніх господарствах, що обумовило перехід від традиційних умов виробництва до примітивного виробництва. Таким чином, в Україні виробляється понад 60 % всієї сільськогосподарської продукції, а деяких видів – понад 90 % [3].

Таким чином результатом проведених реформ є значне падіння виробництва сільськогосподарської продукції, детехнологізація виробництва та перехід до примітивних умов праці. Тому сучасне становище в агропромисловому комплексі потребує розробки механізму стимулювання розвитку та впровадження новітніх технологій у виробництво.

Аналіз останніх досліджень. Над питаннями інноваційного розвитку АПК працювали такі іноземні та вітчизняні вчені як: В. Геєць, В. Гончаров [1], В. Дорофійенко, А. Кінах, О. Поважний, А. Пожидаєв [3], М. Портер, П. Самуельсон, А. Сміт, В. Ткаченко та багато інших. У своїх працях вони приділяли багато уваги аграрному сектору, бо вважають його однією з стратегічних складових національної економіки.

Цей перелік можна продовжити. Проте, дослідження з даної проблематики не можна назвати вичерпними. Інноваційна, інвестиційна, підприємницька діяльність, державне регулювання, одночасно як і відповідний інструментарій їх використання, трансформуються і розвиваються разом з економікою країни під впливом науково-технічного прогресу, інформаційних технологій, глобалізації і інтернаціоналізації національних ринків. Такий процес перманентний і вимагає постійного наукового аналізу, розробки відповідних теоретичних пояснень виникаючих явищ, пошуку оригінальних рішень, що містять сучасні досягнення інформаційного забезпечення бізнесу і нові можливості задоволення потреб виробництва в інноваціях.

Особливо це важливо для України, якій сьогодні, а тим більше на найближчу перспективу, потрібна подальша розробка системного підходу до формування ефективної економіки, її якісної реструктуризації, активізації інноваційно-інвестиційної діяльності з урахуванням критеріїв стабільності, економічного зростання, сумісності інтересів різних учасників процесу відтворення.

Мета дослідження. Метою проведеного дослідження є визначення напрямків розробки державної інноваційної програми сталого розвитку українського АПК.

Основний матеріал. Початок XII століття був ознаменований, як ера «Глобалізації». Прискоренні темпи науково-технічного прогресу та інноваційного розвитку справили величезний вплив на розвиток національного господарства багатьох країн світу. У результаті глибокого трансформаційного економічного спаду Україна помітно відстала від провідних світових держав. Тому гостріше, ніж колись, постає завдання освоєння всієї безлічі моделей економічного розвитку, які представляють для країни не тільки теоретичний, але й практичний інтерес.

У ході реформ, що почалися в 1991 р., українська економіка зазнала кардинальних змін двох типів:

- системних, пов'язаних з крахом радянських директивно-планових і становленням ринкових інститутів;
- структурних, що виявилися в різкому скороченні частки промислового виробництва і зростанні частки послуг у структурі ВВП.

Таким чином, з одного боку спостерігався деякий прогрес в інституціональних і ринкових змінах, з іншого, країна поринула в глибоку кризу. Такий стан виглядає закономірним, якщо враховувати неминучу дезорганізацію, викликану переходом до нової системи господарювання, але таких результатів, на наш погляд, можна було б і уникнути, при більш стійкому державному регулюванні.

Вочевидь, що виниклі структурні зміни не були результатом цілеспрямованої політики КМ України, а з'явилися формою стихійного пристосування або «негативної адаптації» економіки до так званої «шокової терапії», коли разом зі свободою цін, що викликала галопуючу інфляцію, був фактично примусово введений режим обмеження, за рахунок звуження грошової маси в обігу, що, з одного боку, стримувало інфляцію, з іншого, призвело до неплатежів, бартеру й загальному, практично дворазовому падінню виробництва. Відсутність платоспроможного попиту викликало кризу виробництва, що по технологічному ланцюжку поширилась по всім іншим сегментам ринку.

Найбільш стійкими виявилися ті галузі, які випускали порівняно просту, низько еластичну до попиту продукцію, що не випробує іноземної конкуренції або що має попит на зовнішньому ринку. Тому замість «позитивної адаптації» (підвищення ефективності, продуктивності, технологічної оснащеності), що повинна була відбутися в умовах ринкової конкуренції, в Україні спостерігалася деградація промислової структури, особливо це торкнулося наукомісткого виробництва несировинного сектору.

В цих умовах, для підвищення конкурентоспроможності підприємств та збільшення продуктивності праці вирішальне значення має науково-технічна база та інноваційна політика держави, спрямована на підтримку науково-дослідних інститутів, розробку новаторських підходів до виробництва, спрямованих на модернізацію підприємств та використання енергозберігаючих технологій, та впровадження сучасних технологій виробництва на підприємствах вітчизняного виробника.

Поняття «інновація» має багато визначень. Закон України «Про інноваційну діяльність» дає наступне визначення інновації як новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери [4].

За міжнародними стандартами інновації – це кінцевий результат відповідної діяльності втілений у новому або вдосконаленому продукті, послугі, технології впровадженому на ринку або виробничому процесі [2].

Американські вчені розглядають інноваційну діяльність як складну організаційно-економічну систему, яка надає можливість впровадити науково-технологічну ідею або винахід у підприємницьку діяльність. Іншими словами вони вважають, що інновація це насамперед комерціалізація винаходу з метою виробництва високотехнологічного продукту, процесу або послуги [5].

Щодо інноваційного розвитку АПК України, то цей процес потрібно розглядати системно. АПК України характеризується як ресурсномістке виробництво, з надто високою збитковістю через низький рівень науково-технічного виробництва та низьку продуктивність праці. Результатом даної тенденції реформування українського агропромислового комплексу є: продукція сільськогосподарських товаровиробників стає не конкурентоспроможною на міжнародних ринках; товаровиробники мають низьку платоспроможність, що не дає їм можливості радикально удосконалити технологічний процес

та використовувати науково-технічний потенціал держави з метою суттєво підвищити рівень виробництва.

Необхідно також зазначити, що занепад агропромислового комплексу України не тільки призвів до зменшення технічної аграріїв, але й до скорочення надходження інвестицій в аграрний сектор економіки. Це вплинуло на те, що держава та товаровиробники витрачають мільярди доларів США на закупівлю імпортою техніки на світових ринках. Таким чином Україна стимулює створення робочих місць та виробництво інших країн, які є прями конкурентами українських товаровиробників.

Також не слід забувати, що постійно зростаюче світове населення породило виникнення світової продовольчої проблеми. Вважається, що процеси лібералізації аграрної торгівлі найскладніші, та це основне невирішене питання СОТ, якому приділяється багато уваги в переговорному процесі (понад 60 % часу). Спроби знизити протекціонізм в даному секторі почалися ще в 60-х роках минулого сторіччя. Усі угоди були спрямованні на створення глобального конкурентного ринку, а не конкурувати по правилам державних субсидій.

Спроба врахувати вплив науково-технічних революцій в світовій економіці призвели до виникнення нової наукової теорії. Прибічники неотехнологічної теорії у зовнішній торгівлі розглядають роль держави з іншої сторони, ніж класики чи неокласики. Вони вважають, що держава повинна забезпечувати комплекс заходів по науково-технічному розвитку виробництва, згортати старі, збиткові виробництва та стимулювати розвиток принципово нових.

Враховуючи вище викладене, на наш погляд державна інноваційна програма сталого розвитку АПК повинна базуватися на наступних напрямках: кадри, технології, техніка, фінанси (рис. 1).

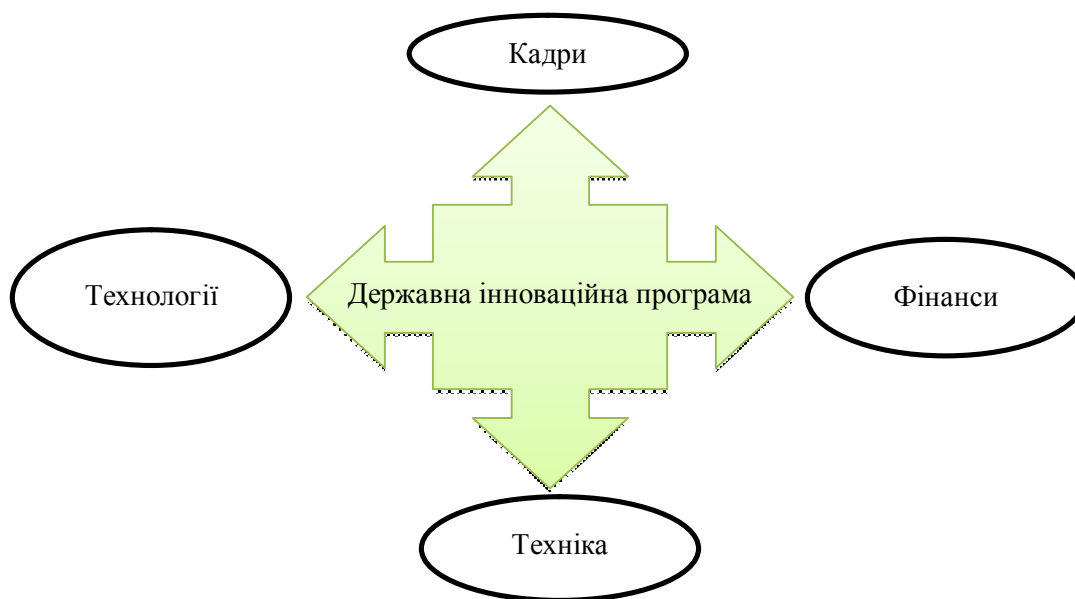

Рис. 1. Державна інноваційна програма сталого розвитку АПК

Технології та техніка. В рамках цього напрямку потрібно активізувати процеси інтелектуального обміну (технопарки, наукові центри та інститути), які необхідні для сталого інноваційного розвитку аграрних підприємств; стимулювати процеси створення інтелектуального середовища в регіонах України, яке буде сприяти інноваційному розвитку українського АПК; надання консультативної підтримки підприємцям.

Фінанси. Впроваджуючи цей напрям держава повинна розробити механізми надання фінансово-кредитної підтримки підприємцям, що беруть участь у інноваційному розвитку аграрного сектору України. Як приклад такої підтримки може виступати розробка лізингової програми, надання пільгових кредитів, податкове стимулювання бізнесу та надання пільг і преференцій при виплаті податків до бюджету, виділення субсидій і дотацій національним товаровиробникам, що задіяні в інноваційних проектах, тощо.

Кадри. Даний напрям повинен бути спрямований на підготовку висококваліфікованих спеціалістів, здатних працювати з сучасними технологіями, шляхом державного замовлення профільним університетам. Також з метою реабілітації депресивних районів необхідно дати доступ мешканцям сільської місцевості до профільного навчання, що може бути положенням державної інноваційної програми сталого розвитку підприємств АПК.

Висновки. Незважаючи на невдалі реформи, що відбулися у аграрному секторі держави, Україна досі має величезний потенціал у цьому секторі економіки, бо володіє сприятливим географічним положенням та сприятливими кліматичними умовами. Однак реформування аграрного сектору економіки призвело до значної втрати автопарку аграріїв, скорочення та детехнологізації виробництва.

Тому сучасне становище у АПК потребує кардинальних змін. Одним із заходів вирішення цієї проблеми має стати створення державної інноваційної програми сталого розвитку АПК, яка має бути розроблена за чотирма напрямками: кадри, техніка, технологія, фінанси.

Список використаної літератури

1. Экономико-организационные аспекты управления денежными потоками предприятий на макроэкономическом уровне / В. Н. Гончаров, И. Е. Алферова, Е. А. Горохова, А. Е. Пожидаев // Социально-экономическое развитие России в посткризисный период: национальные, региональные и корпоративные аспекты : материалы XXVII междунар. науч.-практ. конф. / Урал. соц.-экон. ин-т АТиСО. – Челябинск, 2010. – Ч. I. – 316 с.
2. Даций О. І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому комплексі України / О. І. Даций. – К. : НЦЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
3. Пожидаев А. Є. Механізм державного стимулювання розвитку агропродовольчого комплексу: стратегічний аспект : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня к. н. з держ. управ. : 25.00.02 / А. Є. Пожидаев. – Донецьк : ДонДУУ, 2012. – 21 с.
4. Статистика науки и инноваций: краткий терминологический словарь / [под ред. Л. М. Гохберга]. – М. : Центр исследований и статистики науки, 1996. – 230 с.
5. Яковец Ю. В. Ускорение научно-технического прогресса : теория и экономический механизм. / Ю. В. Яковец. – М. : Экономика, 1988. – 333 с.

Стаття надійшла до редакції 30.04.2013.

Відомості про автора

А. К. Каменський, аспірант, Луганський національний аграрний університет.